

„Hudba uvolňuje ducha a okřídluje myšlenky.“ (Friedrich Wilhelm Nietzsche)

V Masarykově slovníku se o Krawcowi píše: *„Je pravým umělcem a moderně vzdělaným skladatelem. Harmonisátor národních písní, autor sborů a skladeb symfonických, dirigent, jenž pozvedl domácí hudbu a pěvecké produkce na značnou uměleckou výši. Hudebník rodem i povoláním. Založil první lužický hudební list Škowrončk ze serbskich honow (příloha revue Lužica), dal základ k soustavnému pěstění hudebního i pěveckého umění v Lužici.“*

Bjarnat Krawc se narodil 5. 2. 1861 v hornolužické vesnici Jitro (německy Milstrich) v zemském okrese Budyšín, jenž spadal pod území Saska. V matrice je zapsán jako Bernard Schneider. Každý Lužický Srb měl a dosud má kromě lužickosrbského jména také jeho německou variantu, přičemž obě varianty bývají často značně odlišné, neboť německá verze v některých případech nevzniká poněmčením lužickosrbského jména, nýbrž jeho překladem do němčiny.

Krawc pocházel z venkovské učitelské rodiny. V roce 1867 byl jeho otec, který se živil jako učitel, přeložen do Stróže (Wartha) nedaleko Hučiny (Guttau), kde vystřídal skladatele Korlu Awgusta Kocora. Tam ho později následovala i rodina.

Od roku 1874 Krawc studoval na učitelském semináři v Budyšíně, kde jej hudbě učil Karl August Fiedler, vydavatel prvního lužického lidového zpěvníku a též Krawcův kmotr. Působil zde i Karl Eduard Hering, skladatel a také učitel Korly Awgusta Kocora. Po založení pěveckého spolku Towarstwo serbskich seminaristow Swoboda se v něm mladý Krawc stal nejdříve klavíristou, později jeho sborníkem. Se sborem jako dirigent poprvé vystoupil v Njeswačidle (Neschwitz) roku 1879, kde se měl možnost představit i jako skladatel. V době studií se dozvěděl o Bedřichu Smetanovi, který v něm vzbudil hluboký zájem a jehož díla pak sám často hrál a studoval. Poprvé o Smetanovi Krawc slyšel v 16 letech od Jana Arnošta Smolera, lužickosrbského publicisty a spisovatele. Ten mu tak nadšeně vyprávěl o českém skladateli, že v něm vzbudil zájem poznat blíže jeho dílo. Krawc se ale dlouho nemohl ke Smetanovým dílům dostat. Později ovšem potkal studenta lužického semináře Jakuba Barta Čišinského, od něhož dostal zpěv Blaženky z opery Tajemství, a také obdržel klavírní výtah Libuše a později i Hubičku. V dopise Čišinskému se Krawc podělil o dojem, který na něj posledně jmenované dílo učinilo: *„Do Hubičky jsem se zcela zamiloval, že jsem si nenechal ujít ani okamžik volného času. Dovol mi proto poděkovat Ti za tvou ochotu a přízeň, kterými jsi mě touto operou rozradostnil – dobře ke mně dorazila, dobře se jí tu vede. Smetanova Hubička je tak velkolepá*

a krásná, že se skoro bojím dál komponovat Tvé libreto, když tak důstojný mistr tak velkou věc po bok staví.“

Bjarnat Krawc se teprve od vrstevníků naučil lužickosrbsky, v jeho rodině se totiž mluvilo výhradně německy. Hudební nadání, které zřejmě zdědil po matce, se u něj začínalo pomalu projevat již v mladším věku. Už za studií v Budyšině na konci sedmdesátých let devatenáctého století byl hlavním propagátorem a organizátorem lužickosrbského hudebního života. Roku 1880, kdy absolvoval, odešel do Rakec (Königswartha). Otec mu koupil piano, a tak mohl častěji hrát. Následně si sám obstaral Prodanou nevěstu i s libretem. O svém dojmu z ní píše: *„Účinek její byl na mne ohromný. Tato hudba byla mně od té doby na dlouhoездеjším chlebem. Brzy ovládal jsem ji jak hudebně tak slovně – byla totiž též mojí nejlepší učitelkou v češtině.“*

Svou kariéru začal Krawc jako učitel na venkově. Měl již poměrně bohaté hudební znalosti a chtěl se stát hudebníkem z povolání, to však bohužel v tehdejších společenských podmínkách nebylo možné, musel by vystupovat výhradně jako německý Bernard Schneider (jak znělo jeho úřední jméno), což si skladatel hrdý na svůj slovanský původ neuměl představit.

Roku 1883 se rozhodl přijmout nabídku učit na soukromém Mochmannově gymnáziu zpěv, tělocvik a těsnopis a odešel do Drážďan. Zde také vystudoval konzervatoř a působil jako hudební pedagog až do roku 1945 (kdy se přemístil do severočeského Varnsdorfu). Jedním z důvodů, proč si vybral Drážďany, bylo, že se chtěl dále hudebně vzdělávat a Drážďany tuto možnost poskytovaly. Po dvou letech Mochmannovo gymnázium opustil a učil na měšťanských školách. Vedl dětské sbory a zapojil se do diskuze o reformě školství. Platil za uznávaného odborníka. V té době začal soukromě docházet k Heinrichu Schulz-Beuthenovi, který ho učil hudební teorii. Vstoupil do pěveckých spolků Vlastimil a Hlahol (tam později působil jako sbormistr mužského sboru), poznal české písně a začal se učit česky. O Velikonocích roku 1885 v rámci zájezdu drážďanských Čechů a Lužických Srbů poprvé zavítal do Prahy. Zde mimo jiné navštívil představení Prodané nevěsty v Národním divadle, poprvé uslyšel Dvořákovu hudbu a setkal se s lužickosrbskými seminaristy ze spolku Serbowka. Své dojmy popsal takto: *„Po prvé v Praze! Po prvé vstoupil jsem, mile vítán, do Národního divadla. Po prvé mohl jsem slyšeti slovanskou operu, po prvé Smetanovu Prodanou nevěstu! Tento večer v Národním divadle byl z nejkrásnějších mého života.“*

Našel si čas zajít ke Smetanovu hrobu a k této události se vyjádřil slovy: *„Nebohý mistr, hluchý a rozvázný, byl již mrtev. Jeho hrob na Vyšehradě jsem musel navštívit! Šel jsem tam sám. Byl krásný velikonoční den. Stál jsem tam dlouho před prostým pomníkem nesmrtelného. Stále jsem hovořil s jeho duchem a ten mi řekl: Jdi domů a čiň podobně! Přišel jsem domů a zkoušel to a zkoušel. S jakým úspěchem, to rozhodne až budoucnost.“*

V Drážďanech se Krawc nadále věnoval pedagogické činnosti a vydávání školních zpěvníků. Dirigoval německé i slovanské sbory a byl členem několika institucí. Dále publikoval, komponoval

a zajímal se o lidový tanec. Byl a je znám jako skladatel malých forem (především mnoha písní), které skládal hlavně proto, že v Lužici neexistoval soubor schopný hraní složitějších děl. Založil a dirigoval různé spolky (Černobóh, Volksliederchor, Lumír, ženský sbor). Jako člen komise pro vydávání zpěvníků vydal celou řadu publikací sborových i s klavírem, do nichž vedle německých zařadil vždy i četné lužické písně. Uspořádal také několik lužických sbírek.

V roce 1894 navštívil Krawc Prahu podruhé. Přijel z Františkových lázní, kde se potkal se svým přítelem houslistou Ladislavem Pokorným. Zhlédl koncert Pražské filharmonie a v Národním divadle se zúčastnil představení Hubičky.

Roku 1896 Krawc vedl velký lužickosrbský sbor při příležitosti konání národopisné výstavy v Drážďanech. Chtěl pomocí tohoto sboru propagovat lužickosrbskou kulturu v Německu i ve slovanských zemích. V meziválečném období se stal hlavním propagátorem lužickosrbské hudby. Roku 1918 získal jako první a jediný Lužický Srb za své zásluhy titul königlicher Musikdirektor (královský ředitel hudby) od saského krále Friedricha Augusta.

Krawc organizoval četné koncerty, mezi nejúspěšnější se počítá ten, který proběhl v roce 1921 v Drážďanech, pak i následující koncerty v Budyšině a Chotěbuzi. Koncert plánoval i v Praze, jeho uskutečnění však z různých důvodů nebylo možné. První vystoupení sboru v Praze se odehrálo až v roce 1922 v Národním domě na Vinohradech. Bylo ovšem jedno z vůbec nejlepších a setkala se s ohromným úspěchem. Sklidilo pochvalné kritiky a Krawc jakožto skladatel veliké ovace. Vladimír Zmeškal, hlavní organizátor tohoto zájezdu v Čechách, o skladateli napsal: *„Krawc pronikl ducha národní písně, jímž prodchl svou vlastní tvorbu, a tak se stal milým srbskému lidu. Na jeho koncerty chodí nejen inteligence, ale i lid, který dobře cítí, že tento vnímavý a výrazný skladatel vyšel z něho. I vědecká kritika chválí jeho skladby i jeho umění dirigentské. Nyní poprvé slovanský svět ocenil jeho zásluhy i jeho význam pro vývoj lužické a slovanské hudby.“* Sbor byl také uveden k prezidentu Tomáši Garriguu Masarykovi. Na zpáteční cestě se lužičtí pěvci zastavili v Mladé Boleslavi, kde proběhl další z koncertů ověčených úspěchem.

Roku 1922 založil Krawc Zwjazk serbskich spěwarskich towarstwow (Svaz srbských pěveckých spolků). Ten měl 12 členů a každý z nich musel alespoň jednou za rok uspořádat hudební večer. Od roku 1926 začal Krawc vydávat hudební přílohu *Škowrončk ze serbskich honow* časopisu *Lužica*. Zde mj. publikoval i své pedagogické práce. Tato příloha vycházela téměř 3 roky, následně se z finančních důvodů muselo její vydávání ukončit.

Po koncertní cestě Německem a tehdejší ČSR byl Krawc z důvodů, které mu nebyly vysvětleny, vyřazen z německého hudebního života. Všechny jeho obrozenecké snahy a slovanské sklony stále vyvolávaly kritiky ze strany Němců. Po roce 1933 byl jako antifášista pronásledován. Byl vyšetřován a veden v seznamu nebezpečných osob. Při vybombardování Drážďan v roce 1945 přišel o vše. Chvilí pobýval u drážďanské zpěvačky Ursuly Seliger, později se s rodinou usadil

v severočeském Varnsdorfu, kde bydlel od 1. listopadu 1945 až do své smrti. Zpočátku rodina přežívala díky darům spoluobčanů, po nějaké době udělil stát Krawcovi čestnou penzi. Skladatel zde navíc učil hudbu na gymnáziu a připravoval pořady pro rozhlas.

Bjarnata Krawce bezesporu nejvíce ovlivnil Bedřich Smetana, v němž spatřoval svůj nedostižný vzor. Odrazilo se to například v klavírním cyklu *Ze serbskich honow* (1899), zobrazujícím lužický život, nebo ve *Smyčcovém kvartetu c moll* (1893), kde také skladatel použil lužické motivy. Smetanova Vltava Krawcovi vnukla nápad na orchestrální skladbu *Natětne žolmy*. Vznikla i další díla, např. symfonická svita *Ze serbskeje zemje* (1894). Mezi další významné osobnosti hudebního života, které ovlivnily Krawcovu tvorbu, patřil Leoš Janáček. Jejich přátelství představuje pro hudební vývoj slovanské Lužice poměrně důležitou událost. Osobně se sice potkali jen třikrát, ale probíhala mezi nimi čilá korespondence. Z ostatních hudebních osobností, s nimiž přišel Krawc do styku, to byl např. Ludvík Kuba, Václav Vladimír Zelený, Vítězslav Novák, František Skuherský, Jindřich Jindřich, František Bakule, Emil Axman a v neposlední řadě také Antonín Dvořák.

Krawcova tvorba byla založena hlavně na lidové písni. Skladatel Juro Mětsk ve svém článku nastiňuje otázku, zda byl Krawc vůbec schopný moderní tvorby. Většinou se totiž objevuje názor, že moderní skladatelské postupy v hudbě Krawc ovládal, ale s ohledem na pomalý kulturní vývoj Lužice je nepoužíval. Podle Mětska ale zřejmě měl romantické a estetické cítění. Právě to mu nedovolovalo moderní skladatelské postupy využít.

Krawcovo hudební dílo je obsáhlé, zmínit lze také lužickosrbské lidové písně pro smíšený sbor *Wendische Volkslieder* (1899), kantátu *Syrotká* (1901), *Šěšć spěwow za jedyn hlós z klawěrnym přewodom* (1910), *33 serbskich narodnych spěwow* (1925), *Missa solemnis opus 79* (1932), *Boža mša v serbskich kěrlušach* (1938), oratorium *Wójna a měr* na text M. Nawky (1943–1945). Vydal i řadu zpěvníků, mj. sbírku lidových písní *Heimatstimmen* (1903), *Chvjatajće, ale spěwajće* (1910), *Naše spěwy I, II* (1930, 1931).

V roce 1948, při příležitosti 87. narozenin, byl Krawc jmenován čestným občanem Varnsdorfu. Uděleno mu bylo též československé občanství a získal titul Národní umělec srbského lidu. Zemřel 25. listopadu 1948 a je pochován v rodinné hrobce ve Varnsdorfu.

Bjarnat Krawc je bezesporu pozoruhodnou osobností nejen lužickosrbské, ale i české hudební kultury, bohužel mu však není věnován takový zájem, jaký by si zřejmě zaslouhoval. Dokázal však, že Lužičtí Srbové, byť nejmenší slovanský národ, existují a žijí svou kulturu.

(Zpracovala Martina Vlčková)

Použitá literatura:

ALMANACH ke 140. výročí povýšení Varnsdorfu na město: 1868–2008. Varnsdorf: Město Varnsdorf, 2008, s. 89.

BŘEZINOVÁ, Táňa: 100 + 1 zajímavostí z nejsevernějších Čech: vlastivědný průvodce. 1. vyd. Praha: Agrofin, 2003, s. 82–83.

ČERNÝ, Jindřich: Vzácné lužickosrbské jubileum. Severák, 2, 2. 1946, č. 1, s. 3.

DUPALOVÁ, Zuzana: Bjarnat Krawc a česká hudební kultura [online]. Brno, 2015, 41 s. [cit. 2018-02-06]. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Petr Kalina. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/413437/ff_b/BP_Dupalova-2.pdf.

HEINZ, Igor: Z hudební minulosti Šluknovska: od středověku po Missu solemnis 1830. 1. vyd. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2012, s. 208–209.

(jam): Dvacet let bez Bjarnata Krawce. Průboj, 20, 26. 11. 1968, č. 317, s. 4.

VARNSDORF: město průmyslu a zahrad. Česká Lípa: Studio REMA'93, 2003, s. 425. 1 obr.

VLASTIVĚDA Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. 1. vyd. Šluknov: Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008, s. 178, 218.

(všt.): Zlatá svatba Bjarnata Krawce. Severočeská Mladá fronta, 2, 15. 11. 1946, č. 261, s. 3.

Personální bibliografie:

<https://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2018/06/krawc-bibl.pdf>